

УДК 371.134(410)

ОСНОВНІ ФОРМИ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДТРИМКИ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ У ВЕЛИКОБРИТАНІЇ

Ілона Палагута

У статті проаналізовано основні проблеми педагогічної підтримки професійного розвитку майбутніх учителів у Великобританії. Пояснюються труднощі входження майбутнього вчителя у професійну діяльність. Представлено основні підходи до визначення сутності поняття «педагогічна підтримка». Висвітлено і охарактеризовано основні форми педагогічної підтримки майбутніх учителів у Великобританії. Означено коло проблем і труднощів майбутніх учителів, вирішення яких застосовується педагогічна підтримка. Систематизовано певні вимоги до фахівців, які надають педагогічну підтримку майбутнім учителям у їхньому професійному становленні. Узагальнено значення педагогічної підтримки, а також форм, які застосовує фахівець для професійного становлення майбутнього освітянина.

Ключові слова: професійний розвиток, педагогічна підтримка, педагогічний супровід, тьюторство, консалтинг, психологічна допомога, принципи діяльності, пріоритетність, менторинг.

В умовах швидкозмінного суспільства, загострюється проблема відповідності майбутнього фахівця потребам безпосередньої діяльності. Суспільству необхідний вчитель, здатний гнучко мислити і нестандартно діяти в динамічній мінливій сфері сучасної освіти. Підготовка і професійний розвиток такого вчителя – тривалий, цілісний, безперервний процес, орієнтований на формування особистісних якостей, професійних здібностей, знань, умінь і навичок, який би відповідав стандартам сучасного педагога. Разом з тим, ситуація, що склалася, часто свідчить про недостатню компетентність молодих вчителів: гостро відчувається дефіцит грамотних, енергійних педагогів, що володіють різнобічними знаннями, сформованими вміннями самостійної діяльності, здатні співвідносити теоретичні знання із педагогічною практикою.

Адаптація або входження молодого вчителя до професії є найважчим періодом на життєвому шляху професіонала. Для подолання цих труднощів необхідна спеціально організована робота. З боку молодого вчителя вона має спрямовуватися на усвідомлення особистого ставлення до професії і прийняття професійного вибору через самосприймання. З боку інших учасників освітнього процесу в сучасному суспільстві – педагогів, вона полягає у наданні молодому вчителю педагогічної підтримки.

Проблема педагогічної підтримки сьогодні привертає увагу багатьох учених як в Україні, так і поза її межами. Так, серед вітчизняних науковців, які досліджували різні аспекти цієї проблеми педагогічної та соціально-

педагогічної підтримки можна назвати І. Бабенко, І. Карапузову, І. Макаренко, Г. Сороку, В. Тесленка. Натомість, теоретико-методологічні засади теорії та технології педагогічної підтримки більш широко розкриті у роботах російських учених, зокрема К. Александрової, О. Газмана, Н. Касіциної, Н. Крилової, Н. Михайлової, С. Полякова, С. Юсфіна.

Незважаючи на ґрунтовні дослідження різних аспектів педагогічної підтримки професійного розвитку майбутніх учителів на теоретико – практичному рівні, упровадження її у практику роботи педагога і майбутнього вчителя, залишається відкритим питання про ефективність особистісного та соціального ставлення майбутнього вчителя до свого професійного розвитку. Саме доцільним є звернення до закордонного досвіду надання педагогічної підтримки професійного розвитку майбутнім учителям, а саме досвіду діяльності фахівців Великобританії в означеній сфері.

Мета статті полягає у розкритті основних форм педагогічної підтримки професійного розвитку майбутніх учителів у Великобританії.

У психолого-педагогічній літературі не існує єдиного підходу до визначення поняття «педагогічна підтримка», її розглядають як: особливу сферу педагогічної діяльності, спрямовану на допомогу в розвитку й сприянні саморозвитку майбутніх учителів, вирішенні їхніх індивідуальних проблем, пов'язаних із просуванням у навчанні, розвиваючи потребу в успішності самостійних дій; систематичну, цілеспрямовану діяльність викладача (або колективу викладачів), яка забезпечує розкриття особистісного потенціалу майбутнього вчителя шляхом надання конкретної допомоги йому в самостійному подоланні труднощів у навчанні та сприяння в самовизначенні й самореалізації особистості фахівця [1, с. 54–55]; допомогу студентові в подоланні перешкод, утруднень, спираючись на його суб'єктивний досвід і володіння засобами виявлення й розв'язання своїх проблем [2, с. 62]; спільне зі студентом визначення його інтересів, нахилів, здібностей, ціннісно-цільових установок, можливостей і способів подолання труднощів, що перешкоджають його саморозвитку.

Термін «педагогічна підтримка особистості» вперше застосував О. Газман і за його визначенням її сутність полягає в спільному з вихованцем визначенні інтересів, цілей, можливостей і шляхів подолання перешкод (проблем), які заважають йому зберігати людську гідність і досягти позитивних результатів у навчанні, самовихованні, спілкуванні, способі життя [3, с. 68]. У цьому визначенні закладено не лише широкий спектр педагогічної дійсності – від постановки мети до технології їх реалізації, але, що для нас особливо важливо, – відображено процес діяльності, спрямований на створення психолого-педагогічних умов успішного розвитку, саморозвитку майбутніх учителів.

Педагогічна підтримка виступає як технологія організації особистісного взаємодії педагога і майбутнього вчителя, як педагогічний супровід, процес створення психологічно комфортних умов для особистісного розвитку, як виховна технологія. Педагогічна підтримка розглядається як складна, високотехнологічна, але одночасно, система педагогічної взаємодії в умовах сучасного освітнього процесу, як багатовимірний процес, зосереджений на позитивному аспекті й перевагах особистості, що сприяє відновленню віри в себе і свої

можливості, підвищенню резистентності особистості до дестабілізуючим зовнішнім і внутрішнім чинникам, створення оптимальних умов для особистісного розвитку.

У вирішенні досліджуваної проблеми виходимо з розуміння педагогічної підтримки як особливої діяльності з надання превентивної та оперативної допомоги майбутнім учителям у вирішенні їхніх індивідуальних проблем, пов'язаних з успішним професійним розвитком. Педагогічна підтримка, поряд з навчанням і вихованням, є самоцінною, самостійною професійною діяльністю зі створення умов для професійного розвитку майбутніх учителів [3, с. 71].

У Великобританії вживається кілька термінів на позначення форм педагогічної підтримки: консультування (counseling), підтримка (support), керівництво (guidance), тьюторство (tutoring) та менторинг (mentoring).

Університети Великобританії відомі своєю автономією тому одна із самих популярних та традиційних форм педагогічної підтримки професійного розвитку майбутніх учителів у Великобританії є тьюторство.

Тьюторська система була вперше започаткована в відомих університетах Кембріджа і Оксфорда і є традиційною для цих закладів з моменту їхнього заснування. Однак на даний час система зазнала певних змін. Тьюторська система педагогічної підтримки професійного розвитку майбутніх учителів передбачає індивідуальний підхід, націлений на забезпечення студента необхідними знаннями та навичками, а також набутих досвідом з певної дисципліни.

Аналізуючи тьюторську систему навчання як засіб підвищення якості освіти, можемо не погодитися з багатьма вченими, які на основі статистичних даних, що представлені університетами, відзначають, що академічні досягнення майбутніх учителів вищих навчальних закладах значно покращуються з використанням тьюторської системи навчання. Так, Д. Кавелті присвячує свої роботи цій системі, яка, на його думку, адаптує процес навчання до потреб майбутніх учителів. Р. Марцано експериментальним шляхом доводить ефективність використання тьюторської системи навчання, порівнюючи досягнення експериментальної групи, де були відмічені високі показники, і контрольної групи, де зафіксовано стандартні відхилення від системи [5, с. 105].

Отже, низка досліджень засвідчує про високий рівень ефективності тьюторства і переконує у важливості використання цієї форми педагогічної підтримки порівняно із звичайними методами навчання.

Однак, недоліком цієї форми педагогічної підтримки є високі кошти та часозатратність, необхідні для її реалізації. Проте спроби зниження витрат не завжди були успішними, що і викликало негативну реакцію майбутніх учителів, невдоволених якістю тьюторської підтримки. У зв'язку з цим навчальні заклади намагаються шукати інші способи підтримки тьюторства: благодійні внески, допомогу різноманітних організацій, студентські внески, які в основному фінансуються державою.

Таким чином, вищезгадані факти і наведені приклади свідчать про зміни в існуючій тьюторській системі у Великобританії. З однієї сторони недостатнє функціонування даної системи може призвести до її стагнації. Але з іншої точки зору, її гнучкість і мінливість, вміння отримувати нові форми,

прилаштовуватись і відповідати мінливим запитам суспільства і потребам освіти підростаючого покоління можуть стати основою вдосконалення класичної тьюторської системи навчання, забезпечуючи тьюторству актуальність у всі часи і етапи розвитку людства.

Термін «*support*» розуміється як матеріальна підтримка. Ця форма, яка є більшою мірою підтримкою організаційною, трансформується в педагогічну завдяки можливості опанування змісту навчальних курсів чи проведення наукових досліджень в одній із лабораторій університетів Великобританії. Така підтримка передбачає фінансування з боку уряду, яке реалізується Департаментом бізнесу, інновацій та навичок (*The Department for Business, Innovation and Skills*). Окрім цього, Великобританія має кілька Рад з фінансування вищої освіти - Англійську Раду з фінансування вищої освіти (Higher Education Funding Council for England), Уельську Раду з фінансування вищої освіти (Higher Education Funding Council for Wales), Шотландську Раду з фінансування (Scottish Funding Council), Агенцію з фінансування навичок (Skills Funding Agency), Агенцію з навчання молоді (Young People's Learning Agency). Всі ці ради забезпечують фінансову підтримку для молоді із 130 вищих навчальних закладах Великобританії [10].

Що стосується консалтингу, то ця форма педагогічної підтримки майбутніх учителів у професійній діяльності надається в навчальному закладі психологом чи так званім радником, який дає поради та орієнтує на розв'язання індивідуальних проблем. Професійний розвиток майбутнього учителя дуже часто потребує психологічної допомоги. Однак, за свідченням англійських учених (P. Lang, B. Robinson), консалтинг не одразу знайшов своїх прихильників серед майбутніх учителів, більшість з них не розуміли її сутності та ігнорували співпрацю з консультантами. Лише за останні два десятиріччя консалтинг у Великобританії набув значного поширення - майбутні учителі почали активно співпрацювати з консультантами щодо підтримки процесу їхнього особистісного зростання, надання їм навичок успішного долаття виникаючих життєвих труднощів [3, с. 15].

Консалтинг являє собою процес допомоги клієнту у розумінні власних інтересів, розвитку спроможності досягати необхідного результату, вирішенні специфічних проблем, які виникли у процесі професійного розвитку; допомагає робити вибір, долати кризові стани, внутрішні конфлікти, працювати над власними почуттями та досягати взаєморозуміння з оточенням; допомагає людині у становленні її емоційного здоров'я [3, с. 6].

Консультації майбутніх учителів Великобританії відбувається на засадах певних принципів діяльності, а саме:

- згода майбутнього учителя на допомогу, підтримку, консультацію;
- пріоритетність самого майбутнього учителя у процесі вирішення його труднощів та проблем, де консультант може пропонувати різні шляхи рішення, проте, безпосереднє вирішення проблеми та відповідальність за наслідки приймає на себе майбутній учитель;

– добровільність дій майбутнього учителя, відсутність психологічного тиску на нього як суб'єкта власного саморозвитку;

– конфіденційність під час та після консультацій тощо [3, с. 2].

Аналіз досліджень, що стосуються різних аспектів консалтингу у навчальних закладах Великобританії, дав змогу узагальнити коло проблем та труднощів майбутніх учителів, розв'язання яких має на меті система педагогічної підтримки. До них відносяться:

✓ проблеми у навчанні (неуважність, відсутність мотивації, академічна неуспішність тощо, що спричинено різними чинниками);

✓ перешкоди на шляху професійного самовизначення;

✓ проблеми в поведінці (агресивна поведінка та гіперактивність);

✓ проблеми емоційної сфери розвитку (відчуття депресії, тривоги, пригнічення, наявність страхів, фобій, нав'язливих думок, ідей [3, с. 9].

Процес консультування може бути різним за терміном проведення. Так, короткотривале консультування передбачає 6 зустрічей (sessions) консультанта та майбутнього учителя, середньо тривале – від 6 до 12 зустрічей та довготривале – від 13 і більше зустрічей. Традиційно пріоритетність у консультуванні віддається індивідуальним формам роботи, хоча існують і групові сеанси. Як правило, одна зустріч триває від 40 до 60 хвилин [8, с. 5].

До консультанта у Великобританії висуваються певні вимоги як професійного, так і особистісного характеру. Зокрема, такий фахівець має отримати спеціальну освіту володіти навичками слухання, встановлення різного роду соціальних контактів, налагодження стосунків, мати достатній рівень розвитку емпатійних здібностей, не має права розголошувати проблеми майбутнього учителя, ту інформацію, яку він отримав у процесі індивідуальної роботи.

Менторинг як форма педагогічної підтримки, на нашу думку, є найсучаснішою та продуктивною формою підтримки майбутнього учителя в університетах Великобританії. Ця форма не є новою для педагогіки, вона наче відроджений Фенікс, повторно набула своєї популярності, відомо, що ще Сократ був ментором Платона, а Зігмунд Фрейд був ментором Карла Юнга [5 с. 122].

Походження терміну «ментор» походить від імені персонажу давньогрецької міфології. На острові Ітака Ментором звали сина Алкіма, який був приятелем Одиссея. Коли Одиссей відправлявся на Троянську війну, він залишив Ментора господарем свого дому. Ментор був покликаний для виховання та навчання сина Одиссея – Телемаха. У Гомера зовнішність Ментора часто набуває покровительку Одиссея – Афін Палада, являючись то Одиссею, то Телемаху. Так, у образі Ментора Афіна допомагає примиритись із народом, в тому ж образі вона супроводжує Телемаха в Пілос, де, перекинувшись, орлом летить геть.

Завдяки роману французького письменника Ф. Фенелона «Пригоди Телемаха» (1699 р.) ім'я Ментора стало відомо широкому читацькому колу. Згодом термін «ментор» став синонімом до слова «учитель», «наставник», «консультант» [5, с. 125]. На нашу думку, менторинг є досить вдалою формою педагогічної підтримки майбутнього учителя. Він полягає не лише у наданні чи забезпеченні знаннями майбутнього учителя щодо професійного розвитку,

менторинг – це взаємозбагачуючий процес, в якому майбутній учитель набуває впевненості в собі, отримує професійну орієнтацію та задовольняє свої професійні потреби. Ментор, в свою чергу, знайомиться із новими ідеями та поглядами студентської молоді, отримуючи можливість аналізувати особистісну та професійну реалізацію, а також можливість ділитися власним досвідом та знаннями. Ментор є не лише учителем, який навчає, а й людиною, яка розкриває внутрішній потенціал майбутнього учителя. Наставник бажає розвинути готовність у нього до пошуку власної професійної ніши та налагодження зв'язку із зовнішнім світом і зуміти урізноманітнити потенціал та набути впевненості.

Педагогічна підтримка передбачає:

- забезпечення адаптаційної підготовки професійного середовища, здатності прийняти майбутнього фахівця;
- організацію групових обговорень проблем із майбутніми учителями, завдяки яким вони можуть виявити джерела можливих труднощів, допомоги один одному у розв'язанні загальних важливих питань (формування позиції «я не наодинці із проблемою»);
- діагностику можливостей та інтересів майбутніх учителів, їх життєвих планів та прагнень, мотивів поведінки, рівня реальних умінь та знань, причин вибору.

Отже, за останнє десятиліття у освіті Великобританії помітно збільшився інтерес до педагогічної підтримки майбутніх учителів, що реалізується в таких напрямках: академічному, науковому та професійному. Під поняттям «педагогічна підтримка» майбутнього учителя ми розуміємо сукупність педагогічної діяльності, що здійснюється органами освіти та органами місцевого самоврядування у сфері молодіжної політики з метою створення умов, гарантій та стимулів для розкриття індивідуального потенціалу майбутніх учителів у сфері науки, освіти, культури, і мистецтва. Для підвищення самореалізації майбутнього учителя та впевненості у важливості реалізації свого потенціалу університети пропонують такі форми підтримки як тьюторство, менторство, консултинг, що допомагають майбутньому учителю адаптувати свій професійний розвиток до потреб сьогодення.

Список використаних джерел:

1. Коростіянець Т. П. Становлення концепції педагогічної підтримки як педагогічної інтерпретації філософії свободи / Т. П. Коростіянець. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.rusnauka.com/31_PRNT_2010/Pedagogica/73685.doc.htm.
2. Купряшина Н. Д. Педагогическая поддержка в работе учителя и воспитателя / Нина Дмитриевна Купряшина. – М., 2005. – 250 с.
3. Соціальна педагогіка: підручник / за ред. проф. А.Й. Канської. – К.: Центр навч. л-ри, 2006. – 468 с.
4. Baginsky W. Counselling in England, Wales and Northern Ireland: A Review. / W. Baginsky. – London: NSPCC, 2004. – 50 p.
5. Jones A. Counselling in practice. / A. Jones. – London: Ward Lock Education. – 2000. – 191 p.
6. Cooper M. Counselling in UK: a review and critical evaluation. / M. Cooper. – Glasgow: University of Strathclyde. – 2013. – 34 p.
7. Marzano, R. J. Classroom instruction that works: Research – based strategies for increasing students achievements / R. J. Marzano, D. J. Pickering and J. Pollack. Alexandria. – VA: Association for Supervision and Curriculum Development, 2001.

8. *Medway Council [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.medway.gov.uk/education and learning/universities / counseling guidelines.aspx>.*
9. *Moore, W. G. The Tutorial System and its Future. Oxford: Pergamon Press, 2001.*
10. *Palfreyman, D. The Oxford tutorial: «Thanks, you taught me how to think» // David Palfreyman and the Contributors. Published by OxCHEPS, 2001.*

References:

1. *Korostiyants T. The becoming of the pedagogical support's concepts as a pedagogical interpretation of the philosophy. Available at: www.rusnauka.com/31_PRNT_2010/Pedagogica/73685.doc.htm.*
2. *Kypriashina N. 2005. The pedagogical support in the teacher's work. Moscow.*
3. *Kapska A. 2006. Social pedagogies. Kyiv: The center of educational literature.*
4. *Baginsky W. 2004. Counselling in England, Wales and Northern Ireland: A Review. London: NSPCC.*
5. *Jones A. 2000. Counselling in practice. London: Ward Lock Education.*
6. *Cooper M. 2013. Counselling in UK: a review and critical evaluation. Glasgow: University of Strathclyde.*
7. *Marzano R. 2000. Classroom instruction that works: Research- based strategies for increasing student's achievements. VA: Association for Supervision and Curriculum Development.*
8. *Medway Council. Available at: <http://www.medway.gov.uk/educationandlearning/universities/counseling guidelines.aspx>.*
9. *Moore W. 2001. The Tutorial System and its Future. Oxford: Pergamon Press.*
10. *Palfreyman D. The Oxford tutorial: Thanks, you taught me how to think. Published by OxCHEPS.*